

KOMENTARZ DO STANDARDU SZACOWANIA WARTOŚCI ŚRODKÓW I MEGAUKŁADÓW TECHNICZNYCH BOMIS

Środki i megaukłady techniczne i inne terminy pierwotne

ŚRODEK TECHNICZNY to uogólnione narzędzie maszynowe lub niemaszynowe, bądź pomieszczenie służące zaspokajaniu potrzeb, nie zawsze materialnych, charakteryzujące się wejściem, wyjściem i działaniem. Istotą środków technicznych są systemy informacyjne, masowe i energetyczne. Przykładami środków technicznych są m.in.: maszyny, środki transportu, agregaty, zbiorniki, rurociągi, aparaty, przyrządy pomiarowe, komputery.

MEGAUKŁAD TECHNICZNY to zaprojektowany układ środków technicznych (maszyn i urządzeń) dobranych ze względu na celowe działanie tego układu jako całości i podlegających wspólnemu sterowaniu. W praktyce megaukłady techniczne są reprezentowane lub grupowane w tzw. ciągi technologiczne lub linie produkcyjne. W skład lini technologicznych lub linii produkcyjnych oprócz megaukładów mogą wchodzić odrębnie sterowane środki techniczne. Megaukłady mogą tworzyć struktury hierarchiczne, co oznacza, że megaukład wyższego rzędu może składać się z megaukładów niższego rzędu.

NARZĘDZIE to układ materialny służący do celowego przekształcania innych układów materialnych lub do przekazywania komunikatów. Wyróżnia się narzędzia maszynowe (maszyny) i narzędzia niemaszynowe.

MASZYNA to narzędzie, którego wejściem jest energia jako warunek konieczny, a tylko w niektórych przypadkach wystarczający. Przykładem maszyny przekształcającej głównie energię jest transformator, a maszyny przekształcającej energię i informację, komputer.

POMIESZCZENIE to układ materialny, którego działanie polega na ograniczaniu stopni swobody przemieszczania zbiorów materialnych umieszczonych w tym układzie. Przykładem pomieszczeń są zbiorniki, rurociągi, zasobniki.

WEJŚCIE / WYJŚCIE ŚRODKA TECHNICZNEGO stanowią masa, energia i informacja wprowadzane do oraz wyprowadzane ze środka technicznego, w którym są przekształcane lub przechowywane.

URZĄDZENIA to potoczna nazwa maszyn i pomieszczeń czasem stanowiących układ powiązany działaniem.

CIĄG TECHNOLOGICZNY i LINIA PRODUKCYJNA to potoczne nazwy wyodrębnionego ze względu na cel (wykonywanie operacji procesu technologicznego lub wytwórczego) megaukładu technicznego lub wielu megaukładów technicznych i środków technicznych niebędących sterowanymi wspólnie.

W Standardzie został utrzymany termin „maszyny” ze względu na przyzwyczajenia, zapisy prawne i tradycję, mimo że termin ten obejmuje znacznie węższy zakres pojęciowy niż „środki techniczne”. Każda maszyna jest środkiem technicznym, ale nie każdy środek techniczny jest maszyną.

Znak utraty wartości

Możliwa jest utrata wartości ze znakiem ujemnym co oznacza przyrost wartości. Przyrost wartości może mieć różne przyczyny, np. sezonowy wzrost popytu, wprowadzenie ceł, itd.

Wiek a wartość

Istnieją klasy środków technicznych, dla których czas eksploatacji bardzo silnie bądź bardzo słabo wpływa na wartość. Ten drugi przypadek występuje np. dla pras lub suwnic, gdzie szybkość spadku wartości w czasie, w szczególności w późniejszym okresie „życia”, jest relatywnie niewielka. Dla maszyn informacyjnych, np. skomputeryzowanej aparatury medycznej z układami optoelektronicznymi jest przeciwnie. Dla tych środków technicznych bardzo szybko następuje znaczny spadek wartości i to już w pierwszych latach okresu „życia”. Tu, w krótkich okresach „życia” ekonomicznego obserwuje się relatywnie duże, skokowe utraty wartości obserwowane po wprowadzeniu aparatury nowszej generacji. Istnieją także środki techniczne, których wartość w czasie rośnie w wyniku modernizacji lub odbudowy.

Stopnie utraty wartości

Stopień utraty wartości z przyczyn fizykochemicznych nie jest nigdy równy ani 0% ani 100%. Nawet w przypadku środka technicznego, nieużywanego, lecz przeznaczonego do sprzedaży na rynku wtórnym mamy do czynienia z większą od zera utratą wartości wynikłą co najmniej z procesów starzenia (przyczyny fizykochemiczne) oraz z np. z faktu konieczności odsprzedaży (przyczyny ekonomiczne). Zużycie 100% implikuje całkowite unicestwienie środka lub megaukładu technicznego, który np. spłonął.

Dokładność ustalania stopni utraty wartości należy ograniczyć do minimum 5%. Stopień utraty wartości mniejszy niż 5% (chyba, że jest on udokumentowany wiarygodnymi obliczeniami) poddaje w wątpliwość sens tego rodzaju ustaleń.

Stopień utraty wartości z przyczyn fizykochemicznych

Kiedyś powszechnie stosowany, lecz prawie nigdy w wycenie nie definiowany stopień zużycia technicznego maszyn i urządzeń jest już reliktem, który w przeszłości oznaczał relatywną miarę przydatności wycenianego środka lub megaukładu technicznego do wykonywania dalszego działania, z uwzględnieniem kompletności i sprawności jego zespołów. Stopień ten był miarą pozbawioną algorytmu obliczeniowego. W Standardzie termin „stopień zużycia” nie występuje. Występują natomiast miary zużycia podawane w mierzalnych wartościach wielkości fizycznych. Standard wprowadza stopnie utraty wartości. I tak np. stopień utraty wartości z przyczyn fizykochemicznych jest przybliżoną oceną liczbową zmniejszenia się wartości środka lub megaukładu technicznego od poziomu kosztu zastąpienia lub odtworzenia obiektu nowego do wartości pomniejszonej w wyniku częściowej utraty przydatności do dalszego działania. To pomniejszenie wartości z przyczyn fizykochemicznych wynika ze zużycia obiektu w wyniku eksploatacji lub jej braku, w rezultacie normalnego użytkowania, ale i awarii lub zdekompilowania i z uwzględnieniem napraw, jeśli były dokonywane. W praktyce stopień utraty wartości nie pozostaje w liniowej relacji ani do wieku chronologicznego, ani efektywnego.

Stopień utraty wartości z przyczyn funkcjonalnych (wewnętrznych)

Utrata wartości z przyczyn funkcjonalnych wynika z faktu pojawienia się na rynku środków i megaukładów technicznych nowszych generacji. Nie występuje ona dla maszyn najnowszej generacji, tzn. dla takich przypadków stopień ten jest równy 0.

Nie ma liniowej zależności pomiędzy stosunkiem parametrów obiektu wycenianego i obiektu ostatniej generacji, a wysokością stopnia utraty wartości z przyczyn wewnętrznych.

Stopień utraty wartości z przyczyn ekonomicznych (zewnętrznych)

Stopień utraty wartości z przyczyn zewnętrznych może nie występować, tzn. może wynosić zero lub może mieć znak ujemny, co oznacza, że okoliczności zewnętrzne mogą powodować wzrost wartości. Zasadniczo, utrata wartości z przyczyn ekonomicznych jest spowodowana spadkiem atrakcyjności rynkowej środka lub megaukładu technicznego.

Uwagi generalne do szacowania wartości megaukładów technicznych

1. Podstawowe różnice występujące podczas szacowania megaukładów technicznych w stosunku do szacowania pojedynczych środków technicznych występują przede wszystkim ze względu na korekty wartości, jakie rzeczoznawca może poczynić w zależności od tego czy środek techniczny jest wbudowany w megaukład, czy nie oraz, czy może on działać bez sprzężenia z innymi środkami technicznymi.
2. Często występuje synergiczny wzrost wartości niektórych środków technicznych z tytułu przynależności do megaukładu technicznego. Wybudowanie (wyłączenie) środka technicznego z megaukładu skutkuje znaczącą utratą wartości tego środka.
3. Najczęściej wartość megaukładu jest większa od sumy wartości składowych środków technicznych szacowanych oddzielnie.
4. Szacując megaukład w podejściu porównawczym należy zidentyfikować jego podstawowy atrybut wartości, którym najczęściej jest jakiś parametr wydajności.

Bibliografia jako źródła informacji dodatkowych

Źródłami informacji dodatkowych są m.in.:

1. Budhbhatti K.: Valuation of Plant and Machinery (Theory and Practice), Graphica Printers, India, Sec. Ed., 2002.
2. Cempel Cz., Tomaszewski F.: Diagnostyka maszyn, MCNEMT, Radom, 1992 r.
3. Derry Ch.: Materiały z Seminarium na temat wyceny maszyn i urządzeń, Katowice, lipiec 1994 r.
4. Dietrych J.: System i Konstrukcja, Wydawnictwa Naukowo - Techniczne, Warszawa, 1978.
5. Dietrych J.: Słownik Nauki Konstrukcji, Instytut Podstaw Konstrukcji Maszyn, Politechnika Śląska, Zeszyt 28/62, Gliwice, 1978.
6. Frazier Capital, Chapter 9: Asset Valuation (Equipment).
7. Komisja Europejska, Przedsiębiorstwa i Przemysł: Przewodnik dotyczący stosowania dyrektywy 2006/42/WE w sprawie maszyn, wydanie drugie, czerwiec 2010 r.
8. Klimek T.: Standard XII i XIII, Projekt do zaktualizowanej wersji Standardów Zawodowych Rzeczoznawców Majątkowych, rękopis, Katowice, sierpień 1997.
9. Klimek T.: Założenia do Standardu VI.I: Wycena maszyn i urządzeń trwale związanych z nieruchomością, Projekt zaktualizowanej wersji Standardów Zawodowych Rzeczoznawców Majątkowych, rękopis, Katowice, styczeń 1998.
10. Klimek T.: Słownik terminologiczny wyceny wartości środków technicznych nie tylko dla rzeczoznawców, Bomis Press, Poznań, 1999.
11. Klimek T.: Rzeczoznawcom wyceniającym ku przestrodze, Bomis, Ogólnopolski Magazyn Informacji Technicznych, numery 3 do 7, 2000.
12. Klimek T.: Normy kardynalne wyceny wartości maszyn i urządzeń jako podstawa standardów profesjonalnych działań rzeczoznawców, Bomis, Ogólnopolski Magazyn Informacji Technicznych, numery 8 do 10, 2000.
13. Klimek T.: Podstawy wyceny wartości środków technicznych, Wydawnictwo BOMIS Press, Poznań 2003.
14. Klimek T.: Szacowanie wartości środków i megaukładów technicznych, Fundacja BOMIS, Poznań 2020.
15. Klimek T.: Przykłady z praktyki rzeczoznawczej szacowania wartości i dokumentowania stanu środków i megaukładów technicznych, Fundacja BOMIS, Poznań 2021.
16. Machinery and Equipment Textbook Committee of the American Society of Appraisers. Appraising Machinery and Equipment, McGraw-Hill Book Company, 1986.
17. Machinery and Technical Specialties Committee of the American Society of Appraisers. Valuing Machinery and Equipment: The Fundamentals of Appraising Machinery and Technical Assets, American Society of Appraisers, 2000.
18. Machinery and Technical Specialties Committee of the American Society of Appraisers. Valuing Machinery and Equipment: The Fundamentals of Appraising Machinery and Technical Assets, Second Edition, American Society of Appraisers, 2005.
19. Materiały Szkoleniowe Kursu Metodologii Wyceny Wartości Maszyn i Urządzeń. ASA Principles of Valuation, ASA, USA, 1996.
20. Miles L.H. Jr.: Age/Life Analysis, Valuation, vol. 42, No 1, ASA.
21. Oziemski S.: Efektywność eksploatacji maszyn, Podstawy techniczno - ekonomiczne, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom, 1999.
22. Prystupa M.: Wycena mienia, CIM, Warszawa, 2000.
23. Praca zbiorowa. Standardy Zawodowe Rzeczoznawców Majątkowych, Polska Federacja Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych, Warszawa, 1998.
24. Praca zbiorowa. Wycena wartości maszyn i urządzeń trwale związanych z nieruchomościami, Materiały szkoleniowe, Polska Federacja Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych, Warszawa, 1997.
25. Praca zbiorowa pod redakcją Woropay'a M.: Podstawy racjonalnej eksploatacji maszyn, Biblioteka Problemów Eksploatacji, Bydgoszcz - Radom, 1996.

dr inż. Tadeusz Klimek Eur Ing

Mikołów - Poznań, styczeń 2023